

Ebből kifolyólag a magyar nevelő, akinek ma már nemcsak a tudás és ismeret közlése a feladata, nagy hasznát láthatja a műnek több szempontból: Makkai társadalomlélektani vizsgálódása szilárd támaszpontot nyújt a közösségi élet hullámzásának józan értelmezéséhez. Rámutat a különféle nemes ürügyek védelme alatt folyó törtétesek igazi rugóira. Leleplez sok látszat-indíékot. Feltárja több közéleti szokásnak kérdő, hívságos ürességét, sőt kárát. Másrészt azonban részletesen kifejti és ajánlja a helyesebb és egyszerűbb közéleti érintkezési formákat. Így komoly tartalommal tölti meg az állampolgári és társadalmi magatartás törvényes előírásait.

A könyv első részében Makkai az *illem*dőtség titkait elemzi. Keresi a feleletet arra a kérdésre, hogy mi az illem szerepe a művelt társadalmak életében. Nem mulasztja el ezek során azoknak a fonákságoknak megmutatását sem, amelyek sokszor ragályszerűen terjednek át a felsőbb osztályokról az alsóbbakra. A második rész a *sajátos magyar illemfogalmat* boncolja. Ennek összetevőit a következőkben jelöli meg: a keleti örökség, az osztály öntudat, a patriarchális jelenségek, a „parlagi” jellemvonások, bécsi udvari emlékek s végül a „bennünk lakó zsidó”. Ez utóbbival kapcsolatban főleg figyelemre méltó az a sok tudat alatti vonás, amelyet a szerző a zsidó viselkedés hatásának tulajdonít. A mű utolsó része már a *közélet porondjára* vezet: annak a művészetnek etikai titkát kutatja, hogy hogyan lehet a *Forumon fehér togában* forgolódni, miben áll a fair play elve, mely tényezők formálják a közéleti illemet. Külön fejezetet szentel Köztisztviselőink-nek és az Üzleti illem-nek. Bonckés alá kerül a párbaj kérdése is. Érzi itt Makkai a logikátlanságnak és a méltánytalanságnak belső ellenmondásait, de megrögződött előítéletek hatása miatt nem tud a kérdéssel a józan ész nevében maradéktalanul leszámolni.

A könyv tehát végelemzésben azt a lélektani módszert keresi, hogyan lehet „a korszerű magyar úriember alakját, viselkedését, stílusát, életérzését kialakítani”. Erre vonatkozó alapvető megállapítása az, hogy az *illemfinomodása* elsősorban az *életfelfogás nemesbűlésétől* várható.

Augur.

Révész László: Florilégium egyházi és klasszikus írok gondolataiból. I-II. k. 446 + 331 old. Veszprém. Egyházmegyei Könyvnyomda. 1941.

A reneszánsz kor antikizáló iránya hozta létre azt az iskolatípust, melynek lényegadó célja a humanitás eszményének kibontakoztatása. Ez az iskola állította tananyagának középpontjába az ókori emberszemlélet és jellemeszmény követelményein tájékozódó, harmonikus világnézetű ember nevelését. Ezért az alaki képzés mellett nagy súlyt helyez az ókor gondolati örökségének közvetítésére. A modern gimnázium szintén egyesíteni kívánja a klasszikus oktatásban ezeket a formális és tartalmi elemeket. Ez utóbbi eljárásához nyújt értékes segítséget Révész László gazdag gyűjteménye, melyben összeállítja a pogány és keresztény klasszikus gondolkozók műveiben található „apophthegmákat, közmondásokat, szólamokat és szállóigéket.” Nagy szorgalommal összegyűjtött idézeteiben az életbölcse, hit, erkölcs lelkiélet, bűn, önismeret és önuralom találó jellemzéseit kapjuk. Így tehát a Florilégium kétnyelvű összeállításában a *test, lélek és szellem* számos alkati jegyét és praktikus megnyilvánulását szemlélhetjük a klasszikus írok, költők és egyházatyák maradandó fogalmazásában.

A terjedelmes mű kb. négyszáz fogalmat mutat be, majd 1725 közmondás-szerű magvas szállóigét közöl, melyek szintén éles világításban ábrázolják az ókor és a kora-kereszténység etikai életfelfogását. A gyűjtemény — szempontjainak bő-

ségével és egyetemességével — tanároknak, szónokoknak, szülőknek és az érettebb ifjúságnak igen hasznos szolgálatokat tehet a kor lelkiiségének megismertetése és a jellemképzés tekintetében egyaránt.

A benne tömörített gondolatok áttekintését és a hatalmas gyűjtemény használhatóságát igen megkönnyítette volna valamilyen alapelv szerint csoportosított felosztás. Az idézetek rendszerezése u. i. az egyes fogalmi vezérszavak alapján történt. (De ez is csak a tárgymutatónak bizonyos tanulmányozása után derül ki az olvasó számára. Magam pl. hosszú keresés után sem tudtam meggyőződni, hogy vajjon az a mélyértelmű szentágostoni mondás: „Fecisti nos . . .” benne van-e.)

Perjés Miklós illusztrációi felfogásmódjukban és kivitelükben egyaránt híven érzékeltetik a kornak artisztikus hangulatát.

Visy József.

Bognár Cecil: Mi és mások. A mindennapi élet lélektana. 1941. 349 l.

Minden nevelőnek három ügyességgel kell rendelkeznie: szüksége van szakismeretre, leleményesen kell megoldania a módszer kérdését és tisztában kell lennie a növendék lelkével. Gyermeük megismerése terén a szülők is egyre igényesebbek az iskolával szemben. Mi nevelők valóban naponta vizsgálunk a lélektan gyakorlatából. *Mi* nem győzünk tapasztalatokban eléggé gyarapodni, hogy azok a mindig *mások* túl ne járjanak az eszünkön, vagy ne szenvedjenek kelleténél többet miattunk. Mindenkinek nélkülözhetetlen, de nekünk, nevelőknek, kenyerünk a lélektan.

A *Mi és mások* pedagógiája nemcsak a *Hogyan bánjunk a gyermekkel?*, *Emberismeret és önismeret* című fejezetekben mutatkozik meg, hanem velejárója minden lélektani megfigyelésnek végig az egész könyvön. Ime, néhány idézet: „Nem elég a nevelendő gyermek tudatára hatni, ismerni és alakítani kell a tudattalant is.” [70. l.], „Nem engedhetjük szabadjárára a gyermeket, de ne állítsunk eléjük több tilalmat mint amennyi okvetlenül szükséges, ne szabályozzuk agyon őket.” [82. l.]. Szó esik arról, hogyan lehet megtanítani a gyermeket a pénz megbecsülésére s az idő helyes felhasználására. Az iskolai munka hivatástudata a lustaság, a dacosság úgy szerepelnek, mint a közösségbe való beilleszkedés elősegítői, illetve akadályai. Különös szeretettel hajol le ismételtlen a vallás és a filozófia magasságából a tudós nevelő a gyermekhez, akit elronthatnak zsarnoknak és játékszernek, de akiben mindenkinek elő kell segítenie a szebb jövő ígértét. Épen ezért jó lelki tükör ez a könyv a pedagógusoknak, ha lelkiismeretvizsgálatot akarnak tartani, hogy helyesen sáfárkodnak-e.

Elmélet és gyakorlat, tudomány és népszerűsítés, szakszerűség és élvezetes értekező próza szerencsés találkozása a *Mi és mások*.

Napjainkban, amikor a közérdek a legfőbb magánérdek, lehet-e könyv idősezerűbb a nagyközönség számára is? A szépirodalomba is belopódzott a karrier-szindarabok, filmek és regények divata. Erdemes azonban megszívlelni a szerző intelmét: „A boldogságot nem lehet egyenesen célbavenni, csak kerülő úton juthatunk hozzá.” [262. l.]. Soha nem volt égetőbb létkérdés a közösségbe való illeszkedés. Bárcsak előmozdítaná ez a szózat is népünkben a közösségi érzést, amely a tapasztalat szerint alatta marad más nemzetek ilyen beállítottságának.

A sokretű társadalomban való eligazodás irányítúje Bognár Cecil műve, ezért nincs ember, akinek számára nem volna mondanivalója.

Bartos Imre.